

Namık Kemal'in Şiirlerinde Ehl-i Beyt Sevgisi*

Ehl-i Beyt Love in Namık Kemal's Poems

Ali POLAT **

Öz

Namık Kemal 19. yüzyılda yaşamış ve kendisinden sonra gelen pek çok kişiyi etkilemiş yazar, şair, münekkit, gazeteci, tarihçi ve devlet adamıdır. Klasik Türk edebiyatında Ehl-i Beyt'e kıymet verilip saygı gösterilerek onlarla ilgili pek çok eser vücuda getirilmiştir. Kendisinden önce ve kendi döneminde pek çok sanatçıda olduğu gibi Ehl-i Beyt kavramı ve bu kavram içinde yer alan kişi ve unsurları şiirlerinde ele alanlardan biri de Namık Kemal'dir. Şair divanında eski geleneğe uyararak onlara kıymet verip onları aşk derecesinde sever. Şiirlerinde Ehl-i Beyt ile ilgili bir hayli unsura rastlamak mümkündür. Şiirlerinde Hz. Mevlana, Hz. Şah-ı Nakşibend ve Alevilik Bektaşilik ile ilgili övgü dolu sözler bulunmasına rağmen sanatçının herhangi bir tarikata intisap ettiğine dair elde herhangi bir delil bulunmamaktadır. Bununla birlikte onun şiirlerinde Hz. Ali ve evlatlarına olan muhabbet yani Ehl-i Beyt ile ilgili hususları yoğun olarak kullandığı görülür. Bu çalışmada Al-i Aba veya Ehl-i Beyt olarak bilinen Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in Namık Kemal'in şiirlerinde ne şekilde ele alındığı şiirlerinden örnekler verilerek incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelime: Ehl-i Beyt, Al-i Aba, Alevi-Bektaşilik, Kerbela, Namık Kemal.

Abstract

Namık Kemal is a writer, poet, critic, journalist, historian and statesman who lived in the 19th century and influenced many people who came after him. In classical Turkish literature Ehl-i Beyt was valued and many works related to them were created. Namık Kemal is one of those who deal with the concept of Ehl-i Beyt and the people and elements included in this concept in his poems, as was the case with many artists before him and in his own period. In his divan the poet following the old tradition, values them and loves them at the level of love. In his poems, it is possible to come across many elements related to Ehl-i Beyt. In his poems, Hz. Mevlana, Although there are praiseworthy words about Shah-ı Nakşibend and Alevism Bektashism, there is no evidence that the artist joined any sect. However, in his poems, Hz. Matters related to his love for Ali and his children, that is the Ehl-i Beyt are used extensively. In this study, known as Al-i Aba or Ehl-i Beyt, Hz. Mohammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan and he will be tried to examine how Hz. Hüseyin is handled in Namık Kemal's poems by giving examples from his poems.

Keywords: Ehl-i Beyt, Al-i Aba, Alevi-Bektashism, Kerbela, Namık Kemal.

Extended Summary

Namık Kemal is a writer, poet, critic, journalist, historian and statesman who lived in the 19th century and influenced many people who came after him. Hz. Prophet, together with Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan and Hz. he gathers live people consisting of Hüseyin under his cloak and prays for them. These five people form the Ehl-i Beyt.

When Namık Kemal loses his mother at a young age, he stays with his mother's father and grandmother for a long time. This family, which is a Bektash, has an influence on his gaining the love of Ehl-i Beyt. In addition, some of Kazım Pasha and Encümen-i Şuara poets are Bektash. The Bektashis around him had an influence on his affection for the Ehl-i Beyt. Ehl-i Beyt is considered in many poems as a loved and blessed family in Turkish literature in general and in the poems of Namık Kemal in particular.

Since the elements related to Ehl-i Beyt will be discussed in Namık Kemal's poems, these elements are primarily found. Then the issues related to the Ehl-i Beyt in the poem are analyzed. Thus how much and how the poet used the words related to Ehl-i Beyt will be revealed.

* Bu çalışma Ali POLAT'ın "Namık Kemal'in Şiirlerinin Bağlamsal Dizini ve Tahlili" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Gaziantep Milli Eğitim Müdürlüğü, Türk Dili ve Edebiyatı, 27700, Gaziantep, Türkiye.
yavuz_polat31@hotmail.com / ORCID ID: 0000-0003-4766-2127

Namık Kemal's divan of poetry begins with a naat. In his poems, Hz. while dealing with the Prophet, he carries the feelings and thoughts of a Muslim who is extremely devoted to him and loves him very much. Hz. Prophet of Islam, during his twenty-three years of propnecy, Hz. Muhammed worked without rest; It tells people about the true religion, Islam. The best and most honorable of humanity, The poet, who wrote many couplets about Hz. Muhammed, reflects his love, respect and reverence for him in his poems. Belivers the reason fort he existence of the universe, they love the Hz. Prophet with his own life. Namık kemal's being a Muslim, his education in religion and mysticism at a young age and his excessive love fort he Ehl-i Beyt cause him to the degree of love and to work with a deep lyricism in his poems. There are two kinds of love. One is the worldly love for women which, if surpassed in the end, reaches true love, i.e. divine love. The other is true love and devotion and affection to Allah and his beloved servand. The reason fort he love wound in the poet's heart is he is the light of the Hz. Prophet. According to him, love shines in both realms.

Hz. Ali, the fourth of the four Caliphs, Hz. he is the uncle and son-in-law of Hz. Muhammed. He was one of the first to accept the religion of Islam. Namık Kemal was the greatest of the four caliphs. It deals with Hz. Ali especially in terms of heroism. Hz. Ali shows great heroism both in the Battle of Badr and in the conquest of Khaybar. While praising Yavuz Sultan Selim Khan, whom he loved very much, Namık Kemal uses four caliphs to add a religious aspect to his grandeur.

Beloved daughter of the Hz. Prophet, Hz. Ali's only wife Hz. Fatma was loved and counted among the most respected and greatest women of Islam. Hz. Fatma was only once in the divan. She is discussed together with Hz. Hüseyin. Hz. Ali's eldest son Hz. Hasan is mentioned with freedom in poems.

Hz. Ali's son, in poetry, Hz. Hüseyin is often mentioned together with the Kerbela case. Believing in the word of the people of Kufe, Hz. Hüseyin is martyred in the Kerbela Desert. Many works have been written about this event. The difficult situation of the homeland causes the poet to send the homeland to the holy places. When Kerbela is mentioned, Muslims think of Hz. Hüseyin and his familya re brutally murdered. He and his relatives were martyred by Yezid's men, longing for water. Fort his reason the poet asks the country to throw a branch of the country into Kerbela.

In the Turkish literature that was formed after the acceptance of Islam, many works were written that praise the Ehl-i Beyt and express their pain. Namık Kemal in many couplets of refers to Hz. Muhammed. The poet, who loves Hz. Ali and his children very much, constantly expresses this in his poems. He especially emphasizes Hz. Ali in terms of his heroism. Hz. Fatma in a single couplet. She is emphasized on the martyrdom of Hz. Hüseyin in Kerbela. Hz. Hasan, too, he is mentioned together with Hüseyin. The grandson of Hz. Prophed Hz. Hüseyin, defying injustice and risking martyrdom, becomes a martyr together with many of his relatives longin for water. The poet expresses this event in many couplets. The artist expresses the event in Kerbela with a sad language as if he is living that day. In short, Namık Kemal deals with the people and events related to the Ehl-i Beyt intensely in his poems.

Giriş

Ehl-i Beyt terkibi sözlükte “Hane halkı, familya, aile; Hz. Peygamberin yakın akrabası” (Devellioğlu, 2017, s. 209) olarak tanımlanır. “Ev halkı” anlamına gelen “Ehl-i Beyt” tabiri İslamiyet öncesi Arap toplumunda “kabilenin hâkim ailesini” ifade ederken İslamiyet'ten sonra ise bu tabir sadece “Hz. Peygamber'in ailesi ve soyu” için kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de “ehl” ve “beyt” kelimeleri birçok ayette yer alır. “Ehl” sözcüğü “sahip,

tarafıtar” anlamında kullanıldığı gibi “aynı mekânı paylaşanlar, bir dine veya peygambere inananlar, zevce” anlamlarına da gelir. “Ehlü'l-beyt” tamlamasının geçtiği el-Hûd Suresi'nin 73. ayetinde Hz. İbrahim'den, el-Ahzâb Suresi'nin 33. ayetinde Hz. Muhammed'in eşlerinden, el-Kasas Suresi'nin 12. ayetinde ise Hz. Musa'nın ev halkından bahsedilir (Öz, 1994, s. 498-501).

Hız. Peygamber kendisi ile beraber damadı, kızı ve iki torununu kendi abası altına toplayarak onlara dua eder. Kur'an-ı Kerim'de “Ey peygamberin ailesi! Allah'ın isteği, sizden kirliliği gidermek ve sizi tertemiz kılmaktan ibarettir” (el-Ahzâb 33/33) ayetinde geçen peygamber ailesiyle kastedilen Ehl-i Beyt'tir. Âl-i Mustafa bütün Türk edebiyatında saygı, sevgi ve kıymetle karşılanıp eserlere konu olur. Namık Kemal de bu aileye kıymet verip onlara coşkun bir aşkla bağlanır. Sünni bir Müslüman olan şair; “Hayder-i meşrebim (...) Hüseyinî mezhebim” (G. 137/1) diyecek kadar onları sever. Onlardan övgü ile bahsedip onlar gibi olduğunu ve onların yolundan gittiğini birçok beytinde vurgular:

“Mazhar-ı hulk-i kesim-i Ehl-i Beyt'im ben KEMÂL

İns ü cine haşre dek kehfü'l-emân-ı himmeti” (G. 138/9)¹

Namık Kemal, küçük yaşta annesini kaybedince annesinin babası ve anneannesinin yanında uzun süre kalır. Bektaşî olan bu ailenin onun Ehl-i Beyt sevgisi kazanmasında etkisi vardır. Ayrıca Kazım Paşa ve Encümen-i Şuara şairlerinin bir kısmı da Bektaşî'dir. Çevresinde yer alan Bektaşîlerin onun Ehl-i Beyt'e muhabbet duymasında tesirleri bulunur (Göçgün, 1999, s. XX). Ehl-i Beyt ailesine mensup olmak büyük bir şereftir. Hz. Nebi'nin soyu biricik kızı ile damadından devam eder. Bu soy temiz ve övülmüş olarak Müslümanlar tarafından el üstünde tutulur. Şair, manevi olarak kendisini kutlu ailenin ferdi olarak görür. Hz. Peygamber'in “Kişi sevdiği ile beraberdir” (Buhari, 2008, s. 422) hadisi mucibince sanatçı kendisini Ehl-i Beyt'ten biri olarak hisseder. O, Ehl-i Beyt'in yaratılışına mazhar olduğunu, onların himmetinin insan ve cinlerin haşre kadar emniyet içinde sığınacakları yer olduğunu belirtir. Namık Kemal, bu aileye olan muhabbetinden dolayı bu yol üzere olduğunu dile getirir. Ehl-i Beyt genelde Türk edebiyatında özelde ise Namık Kemal'in şiirlerinde önem verilip sevilen kutlu bir aile olarak pek çok şiirde ele alınır.

Hız. Muhammed

Hız. Muhammed, şairin şiirlerinde doğrudan veya dolaylı olarak isminden en çok bahsettiği peygamberdir. Namık Kemal'in divanı bir naat ile başlar. O, şiirlerinde Hz. Peygamber'i ele alırken ona son derece bağlı ve onu çok seven bir Müslümanın duygu ve düşüncesini taşır. İslam peygamberi olan Hz. Muhammed, yirmi üç yıllık nübüvveti boyunca durmadan, dinlenmeden çalışır; insanlara hak din olan İslam'ı anlatır; gerçeği kolaylıkla ve sevdirek öğretir. İnsanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeden tüm insanlığın eşit olduğu fikrini yayar. Fakirlik içinde yaşayan Hz. Peygamber durumuna her daim şükreder. O, düşmanına dahi merhamet gösteren rahmet peygamberidir. Emin yani doğru sözlü bir resuldür. İnsanlara sevgi ile bakar, onları Allah namına sever. Ahlakı Kur'an ahlakı üzerinedir. Klasik Türk şiirinde birçok adla ve sıfatla anılır. Onun hakkında naatlar yazılır. Savaşları ve mücadeleleri birçok esere konu olur. Varlığın ilki odur. Cihan güzelliğinin tecellisidir. İnsanların efendisidir. Pek çok mucize gösterir (bkz. Mucize). Ebü'l-Kasım, Resul-i Emin'dir. Zatıyla dünya şeref bulur. Şeytan, onun kılığına giremez (Pala, 2018, s. 330-331). Müslümanların insan olarak en çok kıymet verdikleri kişi hiç şüphesiz Hz. Muhammed'dir (İsen, 1997, s. 369).

¹ Makalede Önder Göçgün'ün 1999 yılında Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları'ndan çıkan *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri* adlı kitaptaki şiirlerin nazım şekli ve beyti kısaltılarak verilecektir.

Türk şairleri İslam Peygamberi ile ilgili birçok şiir kaleme alırlar. Hilyeler, miraciyeler, divanlar, naatlar vb. şiirlerde onun adının durmadan anılmasına mutlaka divanlarda yer bulmasına özen gösterilir. Şiirlere peygamberliği, Medine'ye hicreti, mucizeleri, din yolunda çektiği sıkıntıları, ümmetine vaat ettiği şefa ve onunla ilgili kıssalar vb. konu olur (Pala, 2019, s. 209). İnsanlığın en hayırlısı ve en şerefli olan Hz. Muhammed ile ilgili birçok beyit yazan şair, ona olan sevgi, saygı ve hürmetini şiirlerine yansıtır. Aşağıdaki beyitte onun Esra gecesinde Allah'a yakınlığını belirtmek için "kurb-ı Ev-edna" sözü kullanılır:

"Sen ol nūr-ı Cemālullāhsın kim hüsn ü aşkıdır
Çerāğ-ı leyle-i Esrā sürag-ı kurb-ı Ev-edna" (G. 1/5)

Hz. Peygamber, Hak Teâlâ'nın güzelliğinin ve nurunun nişanesi olarak yaratılır. "Allah'ın yarattığı ilk nur benim nurumdur" (Kastalani, 2014, s. 67). O, varlığın özüdür, kâinatın var oluş sebebidir. "Sen olmasaydın, ey Habibim, felekleri yaratmazdım" (Acluni, 1985, s. 46) kudsi hadis ile kâinatın var oluşunun sebebi Hz. Peygamber olarak bildirilir. Hz. Nebi, Esra gecesinin kandili olarak başka hiçbir kula nasip olmayacak şekilde, Hak Teâlâ'ya yaklaşıp Allah'ın en sevgili kulu ve resulü olduğunu kanıtlar. Allah çeşitli lütuflarıyla resulünü ödüllendirir.

"Zerre-i nūr-ı Muhammed'dir dilimde dāğ-ı aşk
Her dü âlem fer bulur pertev-nisâr oldukça ben" (G. 152/2)

İnananlar, Hz. Peygamber'i kendi canlarından özge severler. Namık Kemal'in Hz. Muhammed'e olan muhabbetini bu beyitte görmek mümkündür. Söz konusu aşk ilahi aşk şeklinde yansır zira iki türlü aşk bulunur. Biri dünyevi olup kadına duyulan aşktır ki sonunda aşılırsa gerçek aşka yani ilahi aşka ulaşılır. Diğeri ise gerçek aşk olup Hak Teâlâ'ya ve onun sevgili kuluna bağlılık ve muhabbet şeklinde tezahür eder. Şairin gönlünde olan aşk yarasının nedeni Hz. Peygamber'in nurunun zerresidir. Ona göre aşk her iki âlemde de ışık saçar.

Şairler çoğunlukla şiirlerde her yeni kafiye harfi başlangıcında dinî konularda gazel yazarlar. Bu da Hz. Peygamber'i dile getiren bir naattır (Tarlan, 2018, s. 111). Namık Kemal geleneğe uyarak ilk gazelinde Hz. Peygamberi şiirinde dile getirir:

"Kitab-ı hüsnünün her safhası bir sūre-i i'cāz
Hatt-ı ruhsārımın her nüktesi bir Āyet-i Kübrā" (G. 1/8)

Hz. Peygamber ile kutsal kitap arasında ilgi kuran sanatçı, onun yanağındaki hattı büyük bir ayete teşbih eder. Zira Hz. Peygamber, Kur'an'ı en güzel şekilde yaşayan ve insanlara aktarandır.

"Bir aceb Sıddık-i rāh-ı Hicret'im ki cūş eder
Berk-ı nūr-ı Ahmedî her gūşesinden Gār'ımın" (G. 91/3)

Şair, kendisini hicret yolculuğunun Sıddık'ı olarak görür. Düşmanlarından zarar görmemek için Hz. Muhammed ve sadık yol arkadaşı Medine'ye hicret ederken düşman takibinden kurtulmak için mağaraya sığınır. Hz. Nebi'nin güven telkin eden sesi ve varlığı mağarada Hz. Ebubekir'in içinin ferahlamasını sağlar. Namık Kemal kendisini adeta hicret yolculuğunun Sıddık'ı olarak görüp Hz. Ahmed'in nurunun şimşeginin mağaraya (gönlüne) yansıdığını ve kendisini coşturduğunu belirtir. İnsanoğlu neyi dilerse onunla beraberdir. Sanatçı da kendisini hicrette yaşanan olayla ilişkilendirip Resulullah'ın nurundan dolayı içinde coşkunluğun bulunduğunu belirtir. Bu da onun Hz. Peygambere ne kadar çok kıymet verdiğinin göstergesidir.

Hz. Ali

Hz. Ali halifelerin dördüncüsü, Resulullah'ın Amcasının oğlu ve damadıdır. İslam dinini ilk kabul edenlerdendir. Kılıcı Zülfikar ve atı Duldül ile birlikte zikredilir. O, birçok savaşa katılır. Özellikle Hayber'in fethinde destanlaşan kahramanlık örneği gösterir. Şairler methedecekleri kişileri veya kendilerini birçok yönden Hz. Ali'ye teşbih ederler (Pala, 2018, s. 18-19). Namık Kemal, dört halife içinde en fazla Hz. Ali'yi özellikle de kahramanlığı yönüyle ele alır. Aşağıdaki beyitte şair kendisinin “Kerrar” olduğunu dile getirir:

“O Kerrār'ım ki mevkûf-ı yed-i te'yîd-i azmimdir
Gazâ-yı Bedr-i himmet feth-i bâb-ı Hayber-i tecrîd” (G. 73/1)

Hz. Ali'nin lakaplarından biri olan Kerrar yani “savaşta döne döne saldıran (dır)” (Devellioğlu, 2017, s. 586). O hem ilmin kapısı, hem de küfre karşı savaşan “Allah'ın Aslanı(dır).” Savaş zamanı ölümden hiçbir vakit korkmayan ölümü öldüren bir cengâverdir. Hz. Ali gerek Bedir Savaşı'nda gerekse Hayber'in fethinde büyük kahramanlıklar gösterir. Bedir'de birçok müşriki bertaraf eder. Kalenin fethedilmesinde Hz. Ali büyük kahramanlık göstererek Allah ve Resulünün sevgisine mazhar olur. “Bu sancağı, Allah'ı ve Resulünü seven, Allah'ın fethi kendisine nasip edeceği bir yiğide vereceğim” (en-Nisaburî, 2014, s. 122). Savaş esnasında Hz. Peygamber, hem fethi müjdeler hem de Hz. Ali'nin Allah ve Resul'ü tarafından sevildiğinin haberini verir. Şair, “Müslümanlar arasında kahramanlık ve cesaretin simgesi ol(an)” (Fırlalı, 2017, s. 8) Hz. Ali ile kendisi arasında bir ilgi kurarak ona ne kadar kıymet verdiğini gösterir.

Namık Kemal, çok sevdiği Yavuz Sultan Selim Han'ı överken onun büyüklüğüne dinî bir özellik katmak için dört halifeden faydalanır. O, dört halifenin ismini beyitte zikrederek halifeler arasında ayırım yapmadığını göstermiş olur:

“Yegane vâris-i Sıddîk-i Osman
Halife-i Ömerî heybet ü Ali savlet” (K. 6/22)

Sanatçı, “Selimiyye” adlı Abdülhak Hamid'in şiirine yazmış olduğu naziresinde, Sultan'ın devleti ve milleti için çok kısa zamanda büyük işler yaptığını belirtir. Yukarıdaki beyitte şair, dört halifenin adını anarak Yavuz'u dört büyük halifeye mirasçı kılar. Halifelerin tek varisi olan Sultan, heybet ve hücumlarıyla da onların mirasçısıdır. Namık Kemal, sevilen kişinin kıymetini belirtmek için halifeleri örnek gösterir. Böylece Sultan'ın büyüklüğü ve önemi daha iyi kavranır.

“Çok mudur himmetle ızhâr-ı Yedullah eylesem
Tab'-ı pâkimdir mürîd-i Hayder-i Kerrâr-ı feyz” (G.313/7)

Sanatçı, temiz yaradılışından dolayı kendisinin Haydar-ı Kerrar'ın müridi olduğunu belirtir. O, İmam Ali'den çok sonra yaşamasına rağmen ona olan muhabbetinden ve onun yolundan gitmesinden dolayı onun müridi olduğunu ifade eder.

“Sana kâtillik isnâd eyleyen mel'ûndan ehvendir
Cenâb-ı Murtezâ'ya azv edenler katl-i Osmânı” (Midhat Paşa Hakkında Mersiye, 2)

Namık Kemal, Mithat Paşa'yı ülkesi için bir değer olarak görür. O, Paşa'nın Sultan Abdülaziz'in ölümüyle ilişkilendirilerek Taif'te öldürülmesi hususunu daha önce yaşanan bir vakaya benzeter. Halife'yi korumak için oğullarını görevlendiren Hz. Ali'ye Hz. Osman'ın şehit edilme olayında hiçbir bağlantısı olmamasına rağmen Muaviye, Hz. Ali'yi suikastla ilgili olarak suçlar (Fırlalı, 1989, s. 372). Şair de bu olaya gönderme yapar. Ona göre nasıl ki yaratılış olarak temiz olan İmam Ali'yi böyle bir olayla ilişkilendirmek yanlış olursa, Paşa'ya da içinde bulunmadığı bir öldürme olayı ile ilgili ismini anmak tek kelimeyle “melunluk”tur.

“Vardır eser-i hāk-i Necef tıynetimizde
Hep şîret-i Haydar görünür suretimizde” (G. 84/1)

Necef, Hz. Ali'nin medfun bulunduğu şehrin adıdır. Bu şehrin toprağı İmam Ali'den dolayı kıymetlidir. O kadar ki şair yaratılış toprağının içinde Necef'in toprağının da bulunduğunu iddia eder. Sanatçı, Hz. Ali'yi ve onun yaşayışını o kadar benimser ki, onun ahlakının adeta yüzüne ve yaşayışına aksettiğini iddia eder.

Namık Kemal, Hz. Ali ve evlatlarına olan muhabbetini pek çok beyitte dile getirir:

“Hırka-pûş-ı bezm-i aynü'l-cem-i aşkız tâ ezel
Hubb-ı evlâd-ı Ali'dir mani-yi telkinimiz” (G. 291/2)

“Kıl gönlümü be-hakk-ı İmâmeyn yâ Ali
Sîrâb-ı feyz-i Kevser-i hayret medâr-ı Hakk” (G. 120/6)

“Hoşâ tîg-i celâl-i Hayderî kim berk-ı nusratla
Eder her cünbişi tenvîr-i arş-ı a'zam-ı tevfiğ” (G. 123/3)

“N'ola Cibrîl olursa pās-bân-ı şām-ı hicrânım
Dilimdir merkez-i sıdk u vefâda Hayder-i ihlas” (G. 268/6)

“Aceb bir Zülfikar-ı kâtıu't-tezvîr-i tevhiðim
Olur ehl-i cidâle resm-i lâ-zâhir zebanımdan” (Kıta-i Fahriye, 13)

Şair yukarıdaki beyitlerde Hz. Ali'ye olan muhabbetini dile getirerek ona ne kadar kıymet verdiğini, onun evlatlarını sevdiğini, kahramanlığını ve ihlasını dile getirir.

Hz. Fatma

Hz. Peygamber'in biricik kızı ve Hz. Ali'nin sevgili eşi olan Hz. Fatma, İslâm'ın önde gelen kadınları arasında sayılıp sevilmiştir. Hz. Ali'den üç kızı, üç oğlu olur. Şehit olan iki kardeşin anası oluşu onun manevî mevkiini gönüllerde daha da yükseltir (Cumbur, 1996, s. 936). Hz. Fatma, şairin divanında bir beyitte Hz. Hüseyin ile ilişkilendirilerek Zehrâ olarak yer alır:

“Bir nûr içinde hālâ bin pâre bir siyehlik
Benzer o nûr-ı âl Zehrâ'ya pâre pare” (Bir Mersiye/2)

Namık Kemal, “Bir Mersiye” adlı şiirinin ikinci beytinde Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilme olayına gönderme yapar. Bu beyitte Hz. Hüseyin'in kırmızı nurunun yani dökülen kanının Hz. Fatımatü'l Zehra'ya parça parça benzediği belirtilir. Hz. Hüseyin, Hz. Fatma'nın evladı olmasından dolayı ona benzetilerek saf ve temizliğiyle nura teşbih edilir.

Hz. Hasan

Hz. Ali'nin ilk oğlu ve Resulullah'ın torunudur. Lakabı Mücteba olup İslam halifelerinin beşincisi ve on iki imamın da ikincisidir. Muaviye'nin ölümünden sonra yerine geçmek isteyen Yezid, Hz. Hasan'ın eşini türlü vaatlerle kandırıp eşini zehirletir. Yüzünün Hz. Resul'e benzediği söylenen Hz. Hasan'ın çocuklarına ve soyundan gelenlere Şerif adı verilir. Şiirlerde genellikle kardeşi Hz. Hüseyin ile birlikte anılır (Pala, 2018, s. 195). Aşağıdaki beyitte Hz. Hasan hürriyetin sabahı ile birlikte anılır:

“Olmuş Hasen cihânda hürriyetin sabâhı
Vermiş Hüseyin cismen ifnâya pâre pâre” (G. 86/3)

Yukarıdaki beyitte iki kardeş birlikte zikredilir. Hz. Hasan tek adam rejimine karşı çıkıp beşinci halife olarak halifelliğini ilan eder. Lakin Müslümanların anlaşmazlık içine düşmemesi ve kardeş kanının akması için, Muaviye lehine halifelik makamından feragat

eder. Hz. Hasan halifelikten çekilme işini Muaviye'nin oğlu Yezid'e halifeliği bırakmayacağı sözüyle yerine getirir. Yezid'in saltanatı önünde engel olarak görülen Hz. Hasan'ın zehirlenmesine karar verilir. Bu sebeple İmam Hasan'ın eşi olan Ca'de kandırılır. İbn-i Usal tarafından hazırlanmış zehri kocasına içirmesi karşılığında Yezid'in onu alacağı sözü verilir. Ca'de, Hz. Hasan'a zehri içirmek suretiyle İmam Hasan'ın şehit olmasına neden olur (Toker, 2013, s. 223). Böylece Hz. Hasan hürriyeti isteyip hürriyet sabahına çıkmayı arzuladığı için şehit edilir.

Hz. Hüseyin

Hz. Hüseyin hicretin dördüncü yılında dünyaya gelir. Önceki halifeler döneminde olayların içinde yer almamasına rağmen babası döneminde fiilen olayların içinde bulunur. Babası İmam Ali'nin şehit edilmesi üzerine abisine itaat edip onun yanında yer alır. Yezid'in hilafeti meselesinde Kufelilerin kendisini memleketlerine davet etmeleri üzerine, Mekke'den buraya doğru yola çıkar. Yolda Kufelilerin verdikleri sözden caydıklarını öğrenmesine rağmen yolundan geri dönmez. Kербela Çölü'ne gelen Hz. Hüseyin ve çevresindekilerin su ile temasları kesilerek Yezid'e biat etmeleri istenir. Fakat Hz. Hüseyin biat etmez. Denk olmayan iki kuvvetin karşılaşması üzerine, Hz. Hüseyin ve yanındakiler büyük bir katliama uğrarlar. Yaşanan bu vakaya Kербela faciası denir. Kutlu soy iki kardeşten devam eder. Üçüncü imam olan Hz. Hüseyin, Hz. Peygamberin pek çok defa övgüsüne mazhar olur (Fığlalı, 1998, s. 518-521). Sanatçı, Hz. Hüseyin'i çok sever ve onu pek çok beytinde işler:

“Hüseyin meşreb ol bir cān için havf u recādan geç
Fezā-yı Kerbelā-yı aşka var merdāne merdane” (G. 88/2)

Şaire göre bir can için korku ve ümitten geçilerek Hz. Hüseyin yaradılışı olunması, aşk Kербela'sının sahasına mertçe varılması gerekir. Davasına gönülden inanan insan sonunu düşünmeden yola çıkar. Korku ve ümidi ön planda tutmadan inandığı davanın peşinden koşar. Hz. Hüseyin, Muaviye'nin ölümü üzerine liyakatsiz Yezid'in haksız yere ve seçimsiz devletin başına geçmesini kabullenmez. Kufeliler, Hz. Hüseyin'e kendisinden başka İmam tanımadıklarını, ona yardımcı olup yolunda öleceklerinin sözünü ısrarla verirler. İmam Hüseyin, Kufelilerin sözüne inanarak maiyeti ile beraber yola çıkar. Lakin onlar İbn-i Ziyad'ın parası ve kılıcından etkilenerek Hz. Hüseyin'i yalnız bırakırlar. Kufe halkı sözünde durmaz (Köksal, 1984, s. 3). İmam Hüseyin, haksızlık karşısında geri adım atmıyarak şehit olacağını bile bile yola devam eder. Yezid'in askerleri, Hz. Hüseyin ve ailesini önce susuz bırakıp daha sonra da Hz. Zeynelabidin ve Hz. Zeynep'in dışındakilerin hepsini şehit ederler. Bu olay, 10 Muharrem'de olduğu için bugün Müslümanlar matem içinde anarlar. Ayrıca bu vaka ilgili pek çok eser yazılır.

Âşık, aşkın Kербelā sahasına mertçe gittiğini belirtir. Onun için canının bir ehemmiyeti bulunmaz. Sevgili yolunda ne korku ne de ümit duyar. Onun için gerektiğinde Kербelā şehitleri gibi yiğitçe kanını dökmekten çekinmez. Kan kesretir ve bu dünyaya aittir. Ciğerden kan çıkınca can ölür; gönül kalır. Böylece kesretten vahdete ve neticede fenafillāha ulaşır. Sanatçı, Süleyman Hüsni Paşa'ya 1879 tarihinde yazmış olduğu mektubunda söz konusu beyti de zikreder:

Biz Muharrem'deyiz. Seyidü'l-ahrar olan cedd-i alişanın Allah kulluğu, hürriyet insanlığı namına âlemin fark-ı iftiharına saye-saz ettiği livau'l-hamd-i Ahmedi'yi zalimlerin ayağı altında görmemek için, üç aylık çocuğuna kadar mensubanının cümlesini Allah yoluna, adalet hürmetine feda eden İmam Hüseyin'in tabilerindeniz. Haşa şii değiliz; fakat hürriyet hürmetine, İmam'ın namı anıldıkça ağlarız (Tansel, 2013, s. 355).

Namik Kemal, divanında Ehl-i Beyt ve Kербela olayına neden bol miktarda değindiğini mektubunda açıklamış olur.

Sanatçı aşağıdaki şiirinde vatana seslenirken şehitler şahı Hz. Hüseyin'in şehit edildiği Kerbela'yı ve Hz. İmam Ali'nin medfun bulunduğu Meşhed'i de anar:

“Git vatan Kâbe’de siyaha bürün
 Bir kolun Ravza-i Nebî’ye uzat
 Birini Kerbelâ’da Meşhed’e at
 Kâinata o hey ‘etinle görün
 Bu temaşaya Hak da âşık olur
 Göze bir âlem eyliyor izhâr
 Ki cihandan büyük letafeti var
 O letâfet olunsa ger inkâr
 Mezhebimce demek muvafık olur
 Aç vatan göğsünü İlah'ına aç
 Şühedânı çıkar da ortaya saç” (Vâveylâ, Nevha 3)

93 Harbi’nden dolayı Osmanlı Devleti’nin zor durumda olması, sanatçının üzülmesine ve vatanı kutsal mekânlara göndermesine neden olur. Kerbela denince Müslümanların aklına Hz. Hüseyin ve ehlinin hunharca katledilişi gelir. O ve yakınları suya hasret hâlde Yezid’in adamlarınca şehit edilir. Bundan dolayı şair vatanın bir kolunu Kerbela’ya doğru atmasını ister. Namık Kemal’in birçok şiirlerinde Hz. Hüseyin genellikle Kerbela vakasıyla birlikte anılır:

“Sahrâ-yı Kerbelâ’da hürriyet oldu nâ-bûd
 Hakk’ın hukuku gitdi uhrâya pâre pâre” (Bir Mersiye,4)

“Kerbela-yı gamda kurbân olduğum hengâm-ı aşk
 Devr-i mâtemdir cihâna ıyd-i ekberdir bana” (G. 16/2)

“Hün-ı şinem Kerbelâ-yı gamda her dem tâzedir
 Ben şehîd-i hasretim mâtem dem-â-demdir bana” (G. 20/2)

“Şehîd-i hasretiz bir Kerbelâ-yı gamda kim şimdi
 Olur girdâb-ı hün-âbında bismil-gâh nâ-peydâ” (G. 30/4)

“Bir kazâ-yı Kerbelâ âsarı devr eyler ki cân
 Mevc-i hün-âbında olmuş râh u menzil nâ-bedîd” (G. 62/6)

“Özge cây-i imtihândır Kerbelâ-yı aşk-ı yâr
 Saff-ı düşmen kâm-yâb ehl-i tecellâ nâ-murâd” (G. 71/7)

“Nümâyândır nişân-ı Kerbelâ hâk-i mezârımdan
 Akar hün-ı şehâdet katre katre her gubârımdan” (G. 181/1)

“Biz mâtem-i cân-süz-ı Hüseyin ile şehîdiz
 Hün-âb-ı şehâdet saçılır medfenimizden” (G. 173/5)

“Meşhed-i sevdâda uşşâkın dil ü cânın görün
 Kerbelâ-yı hasretin hâl-i şehîdânın görün” (G. 192/1)

“Şöyle pür-hün-ı şehâdet gideyim mahşere kim
 Kerbelâ deştine hem-reng ola meydân-ı behişt” (G. 281/3)

“Taklîdimiz bu yolda İmâm Hüseyin’edir
 Biz Kerbelâ-yı gamda şehîdânı-ı gurbetiz” (G. 307/4)

Kerbela vakası yaşandığı günden beri Müslümanların kalbinde acı ve hüznü durmadan devam eder. Hz. Peygamberin ciğerparesi Hz. Hüseyin ve ailesi hunharca şehit edilir. Pek çok esere konu olan bu vakayı Namık Kemal, samimi bir Müslüman edasıyla ve yüreğinde bu

acıyı hissederek dile getirir. Beyitlerde bu vakayı adeta kendisi yaşıyor gibi aktararak hiç bitmeyen acıyı terennüm eder.

Sonuç

İslamiyet'in kabulünden sonra oluşan Türk edebiyatında Ehl-i Beyt'e kıymet verilip onları metheden veya yaşadıkları acıyı dile getiren pek çok eser kaleme alınır. Ayet ve hadislerde Ehl-i Beyt'in önemi ifade edilir. Onlar bizzat Hz. Peygamberin sevmesini istediği biricik ailesinin bireyleridir. Onlara muhabbet duyulmasının kendisine muhabbet duymak olduğunu, buna mukabil onlara kötü davranılmasının ise kendisine kötü davranmak olacağını buyurur. Bu sebeple Ehl-i Beyt genellikle el üstünde tutulur. Fakat bazı dönemlerde çok çeşitli eziyetlere de maruz kalırlar. Bunların en bilinenleri Emeviler döneminde vuku bulur.

Bazı kaynaklara göre Ehl-i Beyt veya Al-i Aba; Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşur. Hz. Muhammed, kâinatın yaratılışının yegâne nedeni, Peygamberlerin sonuncusu, Allah'ın sevgili kulu ve İslam peygamberi olarak çok sevilip hakkında genelde İslam medeniyeti özelde Türk edebiyatı içinde özellikle de naatlar kaleme alınarak onun yaşamı pek çok edebî esere konu olur. Namık Kemal pek çok beytinde İslam peygamberi Hz. Muhammed'i anarak onu methedip onun eşsiz özelliklerini vurgular. Bazen bunu ayet ile bazen de bizzat Hz. Peygamberin hadisiyle yapar. Hz. Ali ve evlatlarını çok seven şair, bunu şiirlerinde durmadan dile getirir. Hz. Ali'yi özellikle de kahramanlığı yönüyle vurgular. Onun Bedir ve Hayber Savaşı'ndaki kahramanlığını beyitlere yansıtır. Şair kendisinin de yaratılışında Hz. Ali'de bulunan özelliklerin var olduğunu dile getirir ki bu onun Hz. Ali'ye ne kadar önem verdiğini ve onu önemseydiğini gösterir. Hz. Fatma bir beyitte yer alır. Hz. Hasan da Hz. Hüseyin ile birlikte zikredilir.

Hz. Hüseyin, Türk edebiyatında ve Namık Kemal'in şiirlerinde hunharca şehit edilmesinden dolayı bolca anılır. Onun hakkında Türk edebiyatında maktel-i Hüseyin'ler kaleme alınıp mersiyeler yazılır. Hz. Peygamberin torunu Hz. Hüseyin, haksızlığa başkaldırarak şehitliği göze alıp pek çok yakını ile birlikte suya hasret kalarak şehit olur. Bu olay Namık Kemal'in birçok şiirinde dile getirilir. Kerbela'da Hz. Hüseyin'in kanının akıtılmasını hüznünlü bir dille ifade eden sanatçı, adeta kendisi de o gün Hz. Hüseyin'in yanında savaşıyor gibi bu olayı şiirlerine yansıtır. Bazen de manevi olarak kendisinin de Kerbela şehidi olduğunu vurgular. Divanında Ehl-i Beyt ve onlarla ilgili kavramları kullanan "Vatan Şairi" onlara coşkun bir aşkla bağlıdır ve bu muhabbeti pek çok beytinde dile getirir. O, şiirlerde ismini belirtsin veya belirtmesin en fazla Hz. Peygamberi söz konusu eder. Hz. Ali ve Hz. Hüseyin şiirlerde fazlasıyla kendilerine yer bulurlar. Hz. Ali kahramanlığıyla, Hz. Hüseyin ise Kerbela Çölü'nde şehadetiyle belirtilir. Hz. Fatma (Zehra) ve Hz. Hasan birer beyitte Hz. Hüseyin ile birlikte zikredilir.

Kaynakça

- Ahmed b. Muhammed Kastalani (2014). *el-mevahibü'l-ledüniyye bi'l-minehi'l-Muhammediyye* 1. nşr. Salih Ahmed Şami. Beyrut: El-Mektebü'l-İslami.
- Cumbur M. (1996). "Klasik edebiyatımızda Ehl-i Beyt sevgisi". *Erdem* (24), 909-960.
- Devellioğlu F. (2017). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- el-Ahzâb 33/33.
- Fığlalı E. R. (1989). "Hz. Ali". *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Diyanet İslam Ansiklopedisi Yayınları (2), 371-374.
- Fığlalı E. R. (1998). "Hz. Hüseyin". *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Diyanet İslam Ansiklopedisi Yayınları (18), 518-521.
- Fığlalı E. R. (2017). *İmam Ali*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Göçgün Ö. (1999). *Namık Kemal'in şairliği ve bütün şiirleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- İsmail bin Muhammed el Cerrahî el-Aclunî (1985). *Keşfü'l-hafâ. nşr. Ahmed el-Kallaş. Beyrut: Müessesetü'r-Risale*.
- Köksal A. (1984). *İslam tarihi Hz. Hüseyin ve Kerbela faciası*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Muhammed b. İsmail Buhârî (2008). "Kitabu'l-edeb" el-Camiu Sahih lil-Buhârî 3. *Riyad: Mektebetü'l-Melik Fehd*.
- Müslim b. Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburî (2014). "Kitabü'l-cihad". *Sahihu Müslim 5*. Beyrut.
- Öz M. (1994). "Kerbela" *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Pala İ. (2018). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala İ. (2019). *Divane güzeller*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tansel F. A. (2013). *Namık Kemal'in hususi mektupları II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tarlan A. N. (2018). *Fuzûlî Divanı şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Toker A. (2013). *Hânedân-ı Ehl-i Beyt Oniki İmam*. İstanbul: Buhara Yayınları.